

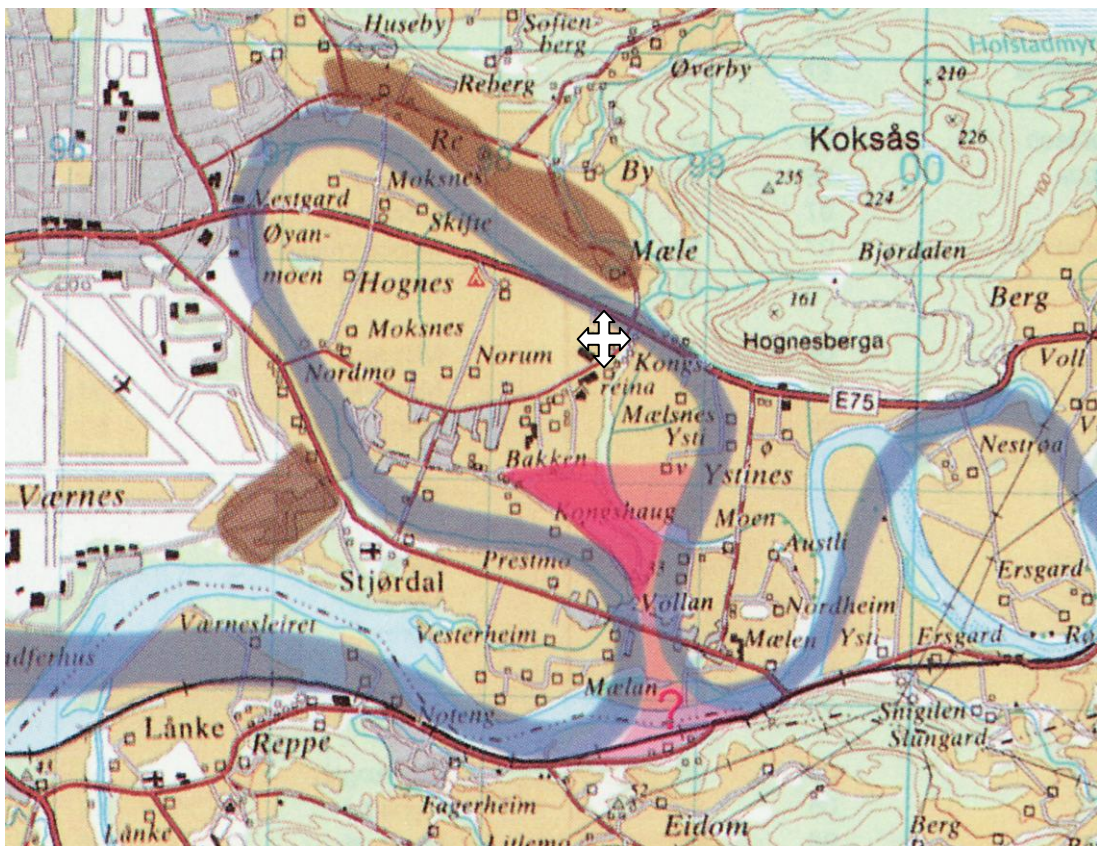
1820 Bautasteinen på Mæle

Dette så ikke bra ut. Taktikken de hadde satset på, en avsperring ved Eidum - hadde mislyktes. Nå var han og hans menn presset tilbake opp på haugen som var omringet av den store elva. Målet var at Haralds menn ikke skulle klare å bryte igjennom den trange passasjen. Dersom opponenter forsøkte å krysse elva, skulle de saktens klare å hindre det. Men så sviktet det totalt likevel. Haralds menn slo en kile tvert igjennom sperringen. At motstanderne var så mange, kom overraskende på Birger. Det hadde rett nok løpt inn informasjon fra Orkdal om at høvdingen på Gryting var nedkjempet. Kanskje fortalte ikke rapportene at kong Gryting svor troskapsed til Harald og at mennene i Orkdølafylke ble Haralds menn? Men rapportene fra Gauldølafylke tilsa at Haralds seier over to småhøvdinge der, hadde kostet Harald for mye. Birger hadde foregnet seg. Hvorfor slo ikke trønderne seg sammen da det kom meldinger om at Harald hadde nedkjempet og drept alle i Oppdal? I etterpåklokskapens tegn innser selvsagt Birger at ikke bare taktikken med å låse seg fast - omringet av storelva - var for optimistisk - men hele strategien var i utgangspunktet feil. Her oppe på haugen (Kongshaugan) skjønnte Birger at beleiringen ville bli kostbar, kanskje skjebnesvanger. De måtte ned på nordsiden før haugen ble omringet, få fram noen båter og komme seg over elva og ta sikte på omgrupperinger i Björdalen. Sammen med sine mest lojale menn gjør Birger en rask rettet ned mot elvebredden, ei ganske så flat strekning på noen få hundre meter. I det de kommer bort til elva, iakttar de ukjente menn som kommer til fra både øst og vest. Noen på hester. Plutselig er de omringet av en sverm med fiender. Birger kjenner ei sviende smerte i ene låret og skjønner at han er truffet av ei pil. Foten svikter, han kommer seg likevel opp og fortsetter mot båten. Han hører hestetramp rett bak seg. Ei ny smerte, ei ny pil - et eller annet sted, og så skjærer noe inn i selve kroppen, en intens varme og smerte, pusten blir vanskelig, kreftene avtar - og han føler at han faller sammen i en form for sakte bevegelse. Han skjønner at et spyd har boret seg inn i ryggen. Han vet hva som kommer - han har allerede startet sin vandring mot sitt Valhall. I det han treffer bakken kommer et slør foran øynene, det siste han ser er konturene av Koksåsen, hans barndoms lekegrind og gjemselplasser - som skulle ha reddet ham, men nei.....

Det stod trolig et slag rundt Kongshaugan og Haraldreina

Året er trolig 880, stedet er datidens sørlige bredde av Stjørdalselva, der Haraldreina barneskole ligger i dag. Personen som er i ferd med å dø er Birger. En storbonde, en såkalt småhøvding - som enkelte mener levde på den tiden og ledet stjørdalingene i slaget mot Harald Hårfagre. Han er omtalt som kong Birger av Varnes, og trolig var en av flere småkonger i Stjørdølafylke. Noen hevder han vokste opp på Berri. Det sies at han falt i slaget mot Harald Hårfagre. Nå finnes det ingen dokumentasjon for det, ei heller at det overhode var en småkonge som het Birger. Ja, sågar hendelsesforløpet rundt slaget er usikkert - for ikke å si ukjent. Men Snorre nevner i det minste at Harald holdt et slag i Stjørdal. Og når en legger sammen ulike tradisjonsfortellinger med de navn ettertiden har gitt til området, så som Kongsreina, Haraldreina, Kongshaugan etc. - må det med en viss sannsynlighet har foregått et slag ved Kongshaugan. Min innledende fingerte historie skal føre oss videre inn i denne sannsynlighetsberegningen. Kanskje falt kong Birger på elvebredden der leikeplassen på Haraldreina barneskole er i dag?

Elveløpet for omkring 1 000 år siden. Kilde: Kåre Bergs bok.

I 1820 flyttes en stor bautastein fra det som senere ble kanten av ballplassen på Haraldreina barneskole til et bygg på Mæle, gården "rett over elva". Reidar Korstad kjenner godt til dette, etter selv å ha fått det fra Einar Hermstad og Ivar Varnesbranden. Alle tre anerkjente lokalhistorikere i vårt dalføre. Det heter seg at det var den mektige Fredrik Christian Sejersted på Mæle som ga ordre om at steinen skulle flyttes. Fredrik Sejersted (f. 1769) var ingen hvem som helst. Selv om han ikke var like kjent som sin bror Johannes, delegaten på notabelmøte på Eidsvoll og senere general og sjef for generalstaben, - var Fredrik meget anerkjent i officerskretser. Han ble blant annet slått til ridder av Sverdordenen. Under kroningen av Carl Johan i 1818 fikk Fredrik Sejersted en æressabel av kongen. I 1828 ble Sejersted sjef for Trondhjemske Ridende Jegerkorps. Forøvrig solgte Fredrik i 1835 Mæle, og flyttet til Medbroen. Før det hadde han imidlertid dyrket opp det gamle elveleie under Mæle. Hvorvidt

Sejersted ønsket å flytte steinen fra Haraldreina til Mæle, som en ren besmykning i gårdens berømte hage, eller om han regelrett anså steinen mer nyttig som byggemateriale, skal være usikkert. Jeg skulle vel tro det første, men at så noe skjedde i krangelens hete som førte til at bautaen ble liggende som en solid grunnstein i nybygget på Mæle, det som i dag er vestlige huset. Denne konklusjonen trekker jeg ut ifra den påståtte striden som oppstod omkring flyttingen av steinen fra Haraldreina.

På Værnes styrte presten Hieronymus Heyerdahl (1773 - 1847) med hard hånd. Han var nok ingen enkel mann. Til tross for at han var Eidsvollsmann, innehaver av Dannebrogordenen og anerkjent for sitt arbeid innen mineralogi - kom han på kanten med flere av sine "sognebørn". Han kom til Stjørdal den 22. april 1812 og ba under et kongebesøk omkring 10 år senere om nytt kull, og forlot derfor etter hvert Stjørdal. Heyerdahl satte seg sterkt imot flytting av steinen fra Haraldreina i 1820. Selv om han på det tidspunktet var kjent for sitt temperament og stridbarhet, kan det tross alt ligge noe fornuft bak hans motstand mot å røre steinen. Kanskje tyder det på at steinen hadde en symbolsk verdi for folket i bygda, at de anså steinen som en reell bauta - reist til minne om noe - altså en verdighet i seg selv. Kanskje hadde presten folket på sin side. Sejersted på Mæle var nok heller ikke den minst stridige i bygda, og en kar som vanligvis fikk det slik han ville. Både Sejersted og Heyerdahl var trolig ansette for å være meget stae. Likevel ble denne striden noe merkverdig, ut i fra at en skulle tro at både Sejersted og Heyerdahl hadde noenlunde samme syn på historiens betydning og dens markeringer. Dessuten hadde det alltid vært et meget godt forhold mellom Mæle og prestegården. Det var en sterk og mektig koalisjon. For riktig å befeste det, og ytterligere bekrefte det merkverdige i denne striden, så gifter Heyerdahl bort sin datter Fredrikke Dorthea til Sejersted sin yngste sønn Johannes Mathias. Det skjedde i Værnes kirke den 26. juni 1820 - altså den sommeren striden om bautasteinen pågikk.

Haraldreina skole: På reina bak Reidar Korstad stod bauten

Steinen på Haraldreina stod altså på kanten av det gamle elveløpet til Stjørdalselva. Reidar Korstad forteller at steinen hadde "en klassisk plassering". Steinen kunne selvsagt ha kommet dit gjennom naturens ulike elveløp, utgravinger og kanskje ras fra Beistad eller Bjørdalen. På den annen side stod den der så ensom, var så lite tilpasset og skilte seg ut fra omgivelsene som en typisk bauta, en minnestein over en hendelse eller person. Kanskje hadde

tradisjonsfortellingen hengt med og sementerte bautaen, slik at Heyerdahl og andre som forstod og verdsatte bygdas historie, mente at den burde få stå i fred som et kulturminne. Det var ikke uvanlig å reise minnesmerker ved viktige ferdselsveier, og Stjørdalselva hadde utvilsomt en slik funksjon.

*Steinen hviler i dag i den vestlige bygningen på Mæle
F.v.: Reidar Korstad, Egil Klevan og Dordi Klevan - 18. august 2010*

Men så er altså kardinalspørsmålet: Hvem var bautaen reist over eller hvilken hendelse stod bak? Dette blir selvsagt kun gjetting. Noen vil ha det til at bautaen ble reist i forbindelse med gravhaugene på Kongshaugan, og at de dekker gravene til stjørdalshøvdingene som falt i slaget mot Harald Hårfagre. Reidar Korstad forteller at det er beviselig feil, i og med at undersøkelser av gravhaugene viser at de er fra merovingertiden, altså flere hundre år før Harald Hårfagres tid. Men plasseringen av bautaen sett i relasjon til elveløpet, tyder på at steinen ble reist i vikingtiden. Vi er med stor sannsynlighet likevel tilbake til slaget mot Harald Hårfagre. Kom derfor bautaen opp en gang til minne om opphavsmannen til områdenavnene vi bruker i dag: Haraldreina, Kongsreina, Haraldåkeren? Er det en minnestein om Harald Hårfagre selv, eller var det en lokal høvding som het Harald? Eller til minne om en fremtredende høvding i Stjørdølafylke, med sete på Mæle? Var det derfor Fredrik Sejersted ville flytte steinen opp til Mæle, der han mente den burde høre hjemme? Ikke ulogisk noe av dette i og for seg. Men hvorfor sto bautaen på Haraldreina? Som nevnt kjenner vi til tradisjonen om plasseringer ved viktige ferdselsårer. Men kanskje enda mer riktig: Den stod nettopp der fordi den knyttes til en stedlig hendelse. Altså til slaget og/eller en høvding som falt. Det kunne likevel ha vært en høvding fra Mæle, eller Birger av Værnes eller fra Berri? Eller selveste Torbjørg på Værnes? Denne Birger er den som har overlevd i tradisjonen. Det i

seg selv skulle tyde på at steinen kanskje har mest tilknytning til ham og muligens hans skjebne, slik min fingerte historie innledningsvis omhandlet. Eller ble den reist der kun som et generelt minne om stedets rike historiske opphav? Uansett: Reidar Korstad har av og til stilt seg selv spørsmålet om steinen burde frigjøres bygget på Mæle og bringes tilbake til skoleplassen på Haraldreina skole, slik at den kan stå der som en pekepinn ovenfor skolebarna og kommende generasjoners kunnskap til vår egen mangfoldige historie i området.